

ارزیابی شکاف بین ادراک و ترجیح مؤلفه امنیت محیطی در پارک‌های محله‌ای

(نمونه موردی: مجموعه پارک‌های محله صابون‌پزخانه تهران)

حمیدرضا عظمتی^۱، عبدالحمید قنبران^۲، فاطمه جم^۳ (نویسنده مسئول)

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۰۷/۱۷

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۰۸/۲۹

چکیده

بی‌شک امنیت به عنوان یکی از مؤلفه‌های کیفیت محیطی شناخته می‌شود. در این میان، پارک‌ها به عنوان بخشی از فضاهای باز شهری که زمینه‌ساز بستر کالبدی و اجتماعی مناسب، جهت افزایش کیفیت زندگی و سلامت جسمانی و روانی افراد هستند، باید بتوانند امنیت محیطی لازم را نیز در ادراک استفاده‌کنندگان آن فراهم آورند. به‌دنبال این مسئله، پژوهش حاضر، ارزیابی امنیت محیطی فضای پارک‌های محله‌ای، بر پایه رویکرد CPTED و تعیین شکاف بین ترجیح و ادراک ساکنان محله را هدف قرار داده است. روش پژوهش از نوع توصیفی پیمایشی مبتنی بر پرسشنامه و از لحاظ هدف، کاربردی است. جامعه آماری آن را ساکنان محله صابون‌پزخانه، واقع در منطقه ۱۲ شهرداری تهران تشکیل می‌دهند و نمونه‌ها به شیوه تصادفی انتخاب شده‌اند. ابتدا ادراک و ترجیح امنیت محیطی فضای پارک سنجیده شده، سپس با استفاده از فرآیند تحلیل سلسله مراتبی^۱، مؤلفه‌های مؤثر بر امنیت محیطی، با تکیه بر شاخص‌های رویکرد CPTED، اولویت‌بندی شده است. پرسشنامه‌های جمع‌آوری شده، در محیط نرم افزار SPSS-۲۲ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. نتایج نشان می‌دهد که کمترین شکاف مربوط به شاخص‌های کنترل دسترسی و مدیریت و نگهداری و بیشترین شکاف مربوط به شاخص نظارت است و از دیدگاه استفاده‌کنندگان، شاخص نظارت و کنترل دسترسی بیشترین اهمیت را دارند. همچنین نتایج حاصل از فرآیند تحلیل سلسله مراتبی نشان می‌دهد که زیرشاخص‌های «زیبایی و منظرسازی» و «نظافت و تعمیرات تجهیزات» از شاخص «مدیریت و نگهداری» و «تعریف ورودی» و «وجود نگهبانی» از شاخص «کنترل دسترسی» در رتبه‌های نخست قرار دارند. لذا در فرآیند ارزیابی پس از ساخت که به منظور شناخت و اصلاح نقاط ضعف احتمالی انجام می‌گیرد و نیز به منظور ارائه راهکارهای طراحی فضای پارک در طرح‌های آتی با توجه به مؤلفه امنیت محیطی، توجه به اولویت و اهمیت شاخص‌های آن در ادراک و ترجیح ساکنان، به عنوان استفاده‌کنندگان اصلی فضا ضروری است.

واژه‌های کلیدی:

ادراک، پارک، امنیت، فرآیند تحلیل سلسله مراتبی.

۱. دانشیار دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، تهران، ایران. Azemati@srttu.edu

۲. استادیار دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، تهران، ایران. Ghanbaran@srttu.edu

۳. دانشجوی دکتری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی تهران، ایران. F.jam@srttu.edu

۱- مقدمه

در اغلب مطالعات، بر پارک‌ها و فضاهای سبز شهری به عنوان عامل مهمی که می‌تواند کیفیت زندگی اجتماعی را ارتقا دهد، تأکید شده است. به گونه‌ای که باربوسا^۲ معتقد است، فضای سبز نقش تعیین کننده‌ای در حمایت از سیستم‌های اجتماعی و اکولوژیکی شهری دارد (Barbosa, et al., 2007: 13) و از جمله اهداف اصلی در طراحی فضای سبز، دستیابی به آثار اجتماعی و روانی آن است. پارک‌ها و فضاهای سبز شهری به عنوان یکی از مهمترین عرصه‌ها و فضاهای عمومی شهرهای معاصر، در صورتی که شرایط آسایش محیطی در آنها فراهم شده باشد، نقش بسیار عمده‌ای در برطرف کردن نیازهای گوناگون اجتماعی، فرهنگی و روان شناختی شهروندان خواهند داشت. این در حالی است که این نوع فضاها در صورت عدم اتخاذ تمهیدات مختلف، بسیار مستعد رفتارهای ناهنجار و مجرمانه هستند (صالحی‌فرد، ۱۳۸۲: ۲۲). پارک به دلیل داشتن ویژگی‌های منحصر به فرد خود از سایر کاربری‌های شهری متمایز شده است. یکی از این ویژگی‌ها بسترسازی برای استفاده همه اقشار جامعه و عمومی بودن آن است که از یک سو جوابگوی نیاز مردم به تحقق عدالت در بهره‌مندی از امکانات شهری است و از سوی دیگر، منشأ بسیاری از معضلات کلان شهرها محسوب می‌شود. بنابراین نمی‌توان فقط از یک بعد به آن نگریست؛ در پارک، ما شاهد گرد آمدن جمعیت زیاد در فضای محدود با اهداف بسیار متفاوت از جمله تفریح و استراحت، ورزش و بازی، مطالعه، ملاقات، غذا خوردن، تماشای فیلم، شرکت در سامانه نشاط و یا مسابقات همگانی هستیم. در این میان عده‌ای نیز با اهدافی نظیر تکدی‌گری، دست‌فروشی، خرید و فروش مواد مخدر، دزدی، تخریب وسایل عمومی، فریب جوانان ناآگاه و غیره، در میان خیل جمعیت پارک نفوذ کرده و در خفا و گاه آشکارا آسایش و امنیت پارک را خدشه‌دار می‌کنند (عابدی، ۱۳۸۹: ۶۸). چون وقوع هر نوع جرم علاوه بر لزوم شرایط مختلف، مستلزم شرایط مستعد مکانی است، برخی مکان‌ها به ویژه پارک‌ها و فضاهای سبز عمومی در شهرها واجد ویژگی‌هایی می‌شوند که با شرایط مورد نیاز برای وقوع جرم مطابقت می‌نماید. لذا فراهم ساختن امکانات و تجهیزات در فضای پارک، هرچند بر مبنای اصولی‌ترین قواعد علمی، اگر براساس ادراک محیطی و ترجیح استفاده‌کنندگان آن نباشد، رضایت آنان را به همراه نخواهد داشت. لذا توجه به این مسئله بسیار حائز اهمیت است.

در پژوهش حاضر، مسئله اصلی سنجش میزان رضایت ساکنان و ارزیابی کیفیت مؤلفه امنیت محیطی مجموعه پارک‌های طراحی شده در محدوده محله صابون‌پزخانه شهر تهران است و نتایج حاصل از آن می‌تواند جهت اصلاح مشکلات و محدودیت‌های وضع موجود و ارائه راهکار جهت طرح‌های آتی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۲- پیشینه پژوهش

در زمینه تأثیر امنیت بر فضاهای عمومی و در نتیجه تمایل افراد به حضور در فضا، مطالعات بسیاری انجام گرفته است. از جمله این فضاهای عمومی می‌توان به پارک‌ها در مقیاس‌های مختلف اشاره نمود. الماسی‌فر و انصاری (۱۳۸۹)، در مطالعه‌ای کیفی و با استفاده از روش تحلیل محتوا (بررسی محتوای پیام موجود در مسیرهای انتخاب شده توسط زنان بر روی نقشه پارک)، به بررسی شمارش افراد در ساعات مختلف شبانه‌روز در سطح پارک ساعی و واکاوی علل آن با استفاده از مؤلفه‌های رویکرد CPTED پرداخته‌اند که این امر "ادراک امنیت محیطی" زنان در پارک مزبور را مورد تأکید قرار داده است (الماسی‌فر و انصاری، ۱۳۸۹). همچنین گلی (۱۳۹۰) در پژوهشی پیمایشی با عنوان "زنان و امنیت در فضاهای عمومی شهری (نمونه موردی: پارک آزادی شیراز)" دریافته‌اند که بخش زیادی از زنان مورد پژوهش از حضور در پارک به‌ویژه در ساعات خلوت نگران هستند و در کنار ویژگی‌های شخصیتی، عوامل محیطی چون کاربری زمین، تنوع کاربری‌ها و ساعات فعالیت آنها و غیره، رابطه معناداری با افزایش حس امنیت در زنان دارد (گلی، ۱۳۹۰). غنی‌زاده و کلانتری (۱۳۹۱)، در پژوهشی به بررسی تطبیقی وضعیت امنیت در پارک بعثت شهر تهران، با استفاده از اصول و راهبردهای رویکرد CPTED و شناسایی و تحلیل مکانی و زمانی الگوهای فضایی جرایم مرتبط با مواد مخدر در منطقه ۱۶ تهران پرداخته‌اند (غنی‌زاده و کلانتری، ۱۳۹۱). پوراحمد و همکاران (۱۳۹۲) نیز در مطالعه‌ای توصیفی - تحلیلی دیدگاه شهروندان حضور یافته در پارک و ادراک امنیت در پارک‌های منتخب در سطح شهر قم را مورد بررسی قرار داده و دریافته‌اند که وضعیت امنیت این پارک‌ها از دیدگاه مردم، به دلیل وضعیت نامناسب اجتماعی، فرهنگی و به ویژه اقتصادی بسیار بغرنج است. در راستای پژوهش‌های ذکر شده که با روش‌های کمی و کیفی انجام گرفته‌اند، این مطالعه با رویکردی متفاوت، به بررسی "کیفیت مؤلفه امنیت محیطی" در پارک‌های محله صابون‌پزخانه شهر تهران

نقش تعیین کننده‌ای در ادراک ایفا می‌کنند (ایروانی و خداپناهی، ۱۳۹۱: ۲۵). لذا ادراک محیطی با شناخت انسان از محیط همراه است و بر این اساس نتیجه برهم کنش ادراک حسی^۴ و شناخت^۵ خواهد بود.

ادراک دارای ابعاد مختلفی است. کارمونا و همکاران، ۲۰۰۳ (به نقل از بل و همکاران، ۱۹۹۰)، ابعاد معرفی شده توسط ایتلسون^۶ (۱۹۷۸) را که به صورت همزمان عمل می‌کنند، چنین بیان کرده‌اند: بعد شناختی، شامل فکر کردن در مورد محرک محیطی، سازمان دادن و ذخیره کردن اطلاعات است. در واقع این جنبه به معنادر شدن محیط برای ما کمک می‌کند. بعد احساسی، شامل احساسات ماست که بر درک محیطی ما اثر می‌گذارد و در مقابل آن درک از محیط نیز بر احساسات ما تأثیر دارد. بعد تفسیری، شامل معانی و مفاهیمی است که از محیط بدست می‌آید. در بعد تفسیری ما به خاطرات و اندوخته‌های ذهنی خود برای مقایسه و تفسیر محرکات جدید محیطی تکیه می‌کنیم. بعد ارزش‌گذاری، شامل ارزش‌ها و ترجیحاتی است که خوب‌ها و بد‌ها را می‌سازد. محیط می‌تواند به عنوان یک ساختار ذهنی یا تصور محیطی که از طریق افراد گوناگون به شکل‌های مختلف خلق و ارزش‌گذاری شده در نظر گرفته شود. تصویرهای ذهنی از محیط نتیجه فرآیندی است که طی آن تجربیات شخصی به همراه سیستم ارزشی در هر شخص، نقش عمده‌ای به عنوان فیلتر برای درک محرکات محیطی ایفا می‌کند.

گلکار (۱۳۹۰) بر اساس مدل‌های پیشنهادی اپلیارد و لنگ، مؤلفه‌های گوناگون کیفیت طراحی شهری را بر اساس پاسخ‌گویی به حالات ادراکی انسان، سازماندهی و طبقه‌بندی کرده است. بنابر نظر اپلیارد واکنش‌های ادراکی انسان در برابر محیط را به سه حالت می‌توان تفکیک نمود: ۱- حالت واکنشی - عاطفی^۷ که در برگیرنده واکنش‌های عاطفی افراد نسبت به محیط است، ۲- حالت عملیاتی^۸ که غالباً توسط افراد در زندگی روزمره به کار گرفته می‌شود و ۳- حالت استنباطی^۹ که افراد برای حمایت از فعالیت‌های عملیاتی و واکنشی - عاطفی خود در جستجوی کسب اطلاعات از محیط و در نهایت فهم معنی آن هستند. از آنجا که افراد پیوسته در وضعیت حرکت آونگی میان حالت‌های عملیاتی، واکنشی - عاطفی و استنباطی هستند، لازم است که کیفیت محیط نیز تقاضای متنوع از محیط و انواع توجهاتی که بدان مبدول می‌شود، را برآورده سازد (همان: ۱۲۱).

۳-۲- امنیت

کمبود امنیت، در معرض خطر بودن، ترس از قربانی شدن،

می‌پردازد. این کیفیت از میزان شکاف و اختلاف میان ترجیحات و ادراکات افراد استفاده کننده از فضای پارک به صورت همزمان به دست می‌آید. ترجیحات همان کیفیت مطلوب و ایده‌آل و سطحی از کیفیت است که مردم انتظار دریافت آن را دارند و ادراکات، کیفیت وضعیت موجود را هدف قرار می‌دهد.

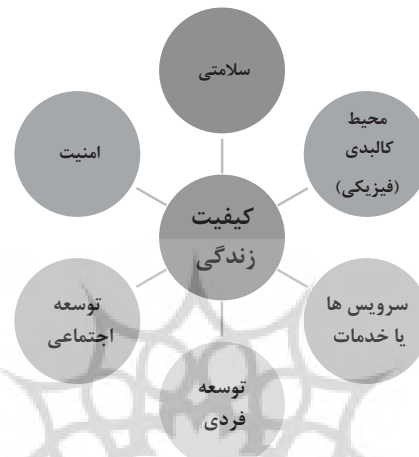
۳- بررسی ادبیات نظری پژوهش

۳-۱- ادراک محیطی

ادراک محیطی^{۱۰}، فرآیندی است که انسان داده‌ها و انگاشت‌های ذهنی لازم را از محیط پیرامون دریافت می‌کند. همچنین ادراک را می‌توان فرآیندی هدفمند دانست که در طی آن فرد به دریافت اطلاعات محیطی می‌پردازد که برآمده از فرهنگ و ارزش‌های ساختاری حاکم بر جوامع بشری است. ادراک محیطی، اساس رضایت‌مندی از کیفیت محیط است. ادراک محیطی، فرآیندی است که از طریق آن انسان داده‌های لازم را براساس نیازش از محیط پیرامون خود برمی‌گزیند (مطلبی، ۱۳۸۰: ۵۵). مک اندرو (۱۹۹۳) ادراک را فرآیندی معرفی می‌کند که در مرکز رفتار محیطی قرار می‌گیرد، زیرا منبع تمام اطلاعات محیطی است. ادراک چیزی مثل احساس کردن نیست، بلکه در نتیجه تصفیه پردازش انجام شده به وسیله فرد صورت می‌گیرد. در زمینه تفاوت احساس و ادراک می‌توان اینگونه بیان نمود که احساس، فرآیند جذب داده‌ها از محیط و ادراک، فرآیند طبقه‌بندی و تفسیر آن است. انسان‌ها در مرحله احساس، تفاوت‌های چندان زیادی ندارند اما در مرحله ادراک تفاوت فاحش بین افراد وجود دارد. یکی از تفاوت‌های مهم احساس و ادراک آن است که یک احساس معین می‌تواند ادراک‌های متفاوت به وجود آورد یا احساس‌های متفاوت می‌توانند به یک ادراک معین منجر شوند. در روان‌شناسی امروز، ادراک به معنای فرآیند ذهنی یا روانی است که گزینش و سازمان‌دهی حسی و نهایتاً معنی بخشی به آنها را به گونه‌ای فعال بر عهده دارد. به عبارت دیگر، پدیده ادراک فرآیندی ذهنی است که در طی آن تجارب حسی، معنی‌دار می‌شود و از این طریق انسان روابط امور و معانی اشیا را درمی‌یابد. ادراک به دنبال احساس‌های مجزا از یکدیگر صورت نمی‌گیرد، بلکه ذهن فرد، آنها را به عنوان مجموعه‌ای معنی‌دار و در ارتباط با هم درمی‌یابد. در جریان گزینش این یا آن مجموعه، فرضیات ماقبل ادراکی، تجربیات و یادگیری‌های قبلی و حالات انگیزشی در لحظه ادراک به سرعت فراهم می‌آیند و

روزمره افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهد. یک جامعه ایمن، احساس امنیت و متعاقب آن بهداشت ذهنی و اجتماعی مناسب را پرورش می‌دهد. افرادی که احساس امنیت می‌کنند، تمایل بیشتری برای درگیر شدن در فعالیت‌های خارج از خانه دارند و از این رو به سوی بهداشت روانی سوق داده می‌شوند. لذا توجه به مسئله امنیت به عنوان یکی از ابعاد کیفیت زندگی شهری همواره باید مورد توجه قرار گیرد (تصویر ۱).

استفاده از قلمرو فضای عمومی و خلق فضاهای شهری موفق را مورد تهدید قرار می‌دهد. حس اطمینان و امنیت، از جمله کیفیات محیطی است که پیش‌نیازی اساسی برای طراحی شهری موفق محسوب می‌شود (کارمونا و همکاران، ۲۰۰۳: ۲۳۸). این درحالی است که جرم و ترس از جرم در فضاهای شهری و بالاخص بافت‌های فرسوده و احساس ناامنی در این گونه فضاها، از جمله مسائل جوامع امروزی به شمار می‌رود و زندگی

تصویر ۱. ابعاد کیفیت زندگی شهری (May, 1996: 34)

تلاش برای از بین بردن فرصت‌های ارتکاب جرم و جنایت تضمین می‌کند، در نظر گرفته شده است. نظریه CPTED می‌تواند طراحی کارآمد و به کارگیری بهینه کلیه عناصر موجود در محیط مصنوع به منظور کاهش جرائم شهری دانست که به طور مستقیم و غیرمستقیم در ارتقاء کیفیت زندگی و افزایش رضایت‌مندی شهروندی و بهبود رفاه و سرمایه اجتماعی تأثیر بسزائی دارد (Crowe, 2000: 46). موفقیت CPTED بر اساس پنج شاخص اصلی آن شامل: قلمروگرایی^۱، نظارت^{۱۱}، کنترل دسترسی^{۱۲}، مدیریت و نگهداری^{۱۳} و حمایت از فعالیت^{۱۴} تأمین می‌شود. مقوله امنیت بر اساس مدل نیازهای انسانی «لنگ» به لحاظ اهمیت بعد از نیازهای فیزیولوژیک انسان، در رتبه دوم قرار می‌گیرد و در قالب ادراک عملیاتی مدل «پلیارد» قابل طبقه‌بندی است (جدول ۱).

بررسی تطبیقی شاخص‌های امنیت در رویکرد CPTED که در پژوهش حاضر، مبنای سنجش امنیت فضای پارک قرار می‌گیرد، قابلیت پاسخگویی این رویکرد به تمامی حالات ادراک انسانی مطرح شده در مدل «پلیارد» را نشان می‌دهد. لذا بدین منظور، پژوهش حاضر با تکیه بر بعد «ارزش‌گذاری»

در زمینه دستیابی به امنیت و پیشگیری از جرم، رویکردهای مختلفی مطرح گردیده است که از جمله آنها می‌توان به رویکردهای قانونی و یا اجرای سیستم نظارت به وسیله پلیس (Dantzker & Robinson, 2002)، رویکرد اجتماعی (Simons, 2002; Welsh Syarmila Hany, 2008; Bennet, Holloway, & Farrington, & Hoshi, 2002; 2006; Cozens, Saville, & Hillier, 2005) و رویکرد محیط فیزیکی اشاره نمود (Brantingham & Jacobs, Blakely & Synder, 1997; Brantingham, 2005; Newman, 1973; 1961). در میان تمامی این رویکردها، این محیط فیزیکی است که به اندازه محیط اجتماعی و شاید بیش از آن دارای اهمیت است؛ زیرا محیط فیزیکی شامل عناصر ثابتی است که از طریق برنامه‌ریزی و طراحی، می‌تواند منجر به کاهش فرصت‌های وقوع جرم گردند (Nasar & Fisher, 1993). هر رویکرد مؤلفه‌های منحصر به فرد خود را دارد، اما مهم‌ترین آنها که به طور معمول در تحقیقات مورد استفاده قرار می‌گیرند، رویکرد «پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی» است. این نظریه به‌عنوان یک رویکرد پیشگیرانه در شرایط استراتژیک و به‌عنوان فرآیندی که پیشگیری از جرم را مراحل اولیه برنامه‌ریزی به‌منظور

ادراک که به ترجیحات افراد نسبت به محیط مربوط می‌شود، امنیت محیطی در فضای پارک بر اساس شاخص‌های رویکرد سعی در تعیین میزان شکاف بین ادراک و ترجیح مؤلفه CPTED و تعیین اولویت میان شاخص‌های این رویکرد دارد.

جدول ۱: بررسی تطبیقی شاخص‌های CPTED و مؤلفه‌های کیفیت طراحی شهری بر اساس مدل اپیلارد و لنگ (منبع: نگارنده با بهره‌گیری از (گلکار، ۱۳۹۰: ۱۲۲))

مدل «اپیلارد» (حالات ادراک انسانی)	مدل «لنگ» (نیازهای انسانی)	کیفیت‌های طراحی مداخله کننده	مؤلفه‌های مؤثر CPTED
ادراک عملیاتی	فیزیولوژیک (غذا، سرپناه، بهداشت)	مسکن، تسهیلات و تجهیزات کافی آسایش (دما، آفتاب و ...)	-
	ایمنی و امنیت (مصون ماندن از خطر، آلودگی، محرمیت و اشراف)	استحکام و تعادل مبتنی بر بوم‌شناسی ایمنی معابر نظارت و مراقبت (امنیت)	- نظارت قلمروگرایی کنترل دسترسی
	وابستگی (حس تعلق به جمع و گروه)	تسهیلات اجتماعی (مراودات محله‌ای) حس مکان، هویت خوانایی	- مدیریت و نگهداری کنترل دسترسی
	عزت و اعتماد به نفس (شناسایی شدن)	تناسبات بصری مالکیت فردیت، تعلق به مکان و گروه داشتن	- قلمروگرایی کنترل دسترسی
ادراک استنباطی	تحقق خویشتن (خلاقیت)	فرصت‌هایی برای شخصی‌سازی فضا و مشارکت در طراحی تنوع	- قلمروگرایی
	ادراک واکنشی - عاطفی	شناختی - زیباشناختی (تحریک عقل و حس) امکان فعالیت‌های فرهنگی - تفریحی منظر شهری و منظر طبیعی خوب غنی	- حمایت از فعالیت مدیریت و نگهداری

۴- فرضیات پژوهش

با توجه به هدف ذکر شده در این پژوهش، دو فرضیه اصلی که شامل ۵ زیرفرضیه است مطرح می‌شود.

فرضیه اصلی اول: بین ترجیح ساکنان از امنیت فضای پارک و میزان ادراک آنان از امنیت دریافتی تفاوت وجود دارد.

فرضیه اصلی دوم: بین شاخص‌های رویکرد CPTED، از نظر اهمیت از دیدگاه ساکنان تفاوت وجود دارد و زیر فرضیه‌های پژوهش نیز عبارتند از:

زیرفرضیه اول: بین میزان ترجیح و میزان ادراک شاخص «کنترل دسترسی» بر احساس امنیت محیطی در پارک تفاوت وجود دارد ($\mu E_1 \neq \mu P_1$).

زیرفرضیه دوم: بین میزان ترجیح و میزان ادراک شاخص «قلمروگرایی» بر احساس امنیت محیطی در پارک تفاوت وجود دارد ($\mu E_2 \neq \mu P_2$).

زیرفرضیه سوم: بین میزان ترجیح و میزان ادراک شاخص «نظارت» بر احساس امنیت محیطی در پارک تفاوت وجود دارد ($\mu E_3 \neq \mu P_3$).

زیرفرضیه چهارم: بین میزان ترجیح و میزان ادراک

شاخص «حمایت از فعالیت» بر احساس امنیت در پارک تفاوت وجود دارد ($\mu E_4 \neq \mu P_4$).

زیرفرضیه پنجم: بین میزان ترجیح و میزان ادراک

شاخص «مدیریت و نگهداری» بر احساس امنیت محیطی در پارک تفاوت وجود دارد ($\mu E_5 \neq \mu P_5$).

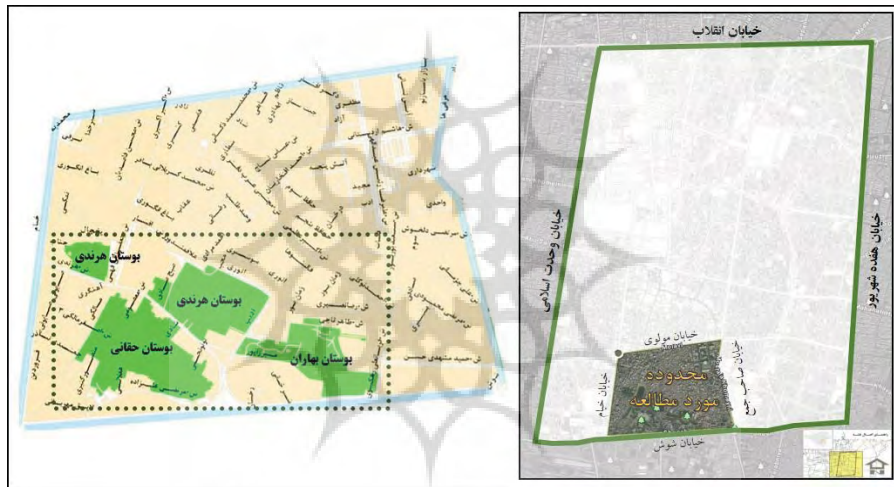
۵- معرفی محدوده مورد مطالعه

با بررسی‌های انجام گرفته در محدوده مطالعاتی شهر تهران، مشخص گردید که محله صابونپزخانه قدیم یا دروازه غار چند دهه پیش و هرندی سال‌های اخیر، که امروزه جزئی از بافت فرسوده شهر تهران به شمار می‌رود، نابسامان‌ترین محله در مرکز شهر تهران است. همچنین مطالعات انجام گرفته توسط شرکت مهندسی مشاور باوند (۱۳۸۶) که مطالعات طرح تفصیلی منطقه ۱۲ و بخش میانی محله صابونپزخانه را بر عهده دارند، نشان می‌دهد که محله امار بالایی از میزان وقوع جرم را نیز در اختیار دارد. مهمترین تحولات اخیر در این محله، متعلق به حاشیه‌نشینان اجتماعی

به اهمیت امنیت پارک در کیفیت فضای محله‌ای، این بخش از ساختار محله، به عنوان فضایی که باید محل مناسبی برای گذران اوقات فراغت ساکنان باشد، مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. مجموعه پارک‌های محله صابون‌پزخانه با هدف تزریق فضای سالم، جهت حضور ساکنین محله احداث گردیده‌است. اما ویژگی‌هایی چون فضای سبز طراحی نشده، عدم وجود نظارت مدام از طریق نگهبان و یا گشت پلیس در قسمت‌های مختلف پارک، وجود پوشش گیاهی مترکم در برخی نقاط و به وجود آمدن محلی دنج و به دور از چشم ناظران برای حضور معتادین، عدم مدیریت و نگهداری صحیح فضا و مسائلی از این قبیل، زمینه‌ساز ایجاد احساس عدم امنیت در محیط، به خصوص برای زنان و کودکان می‌گردد.

است که به دلیل فرسودگی شدید بافت و کاهش ارزش مسکن، به این محله مهاجرت نموده‌اند. از طرفی تبدیل گودها به پارک‌های بزرگ محور شوش، به جای آنکه فضای دل‌پذیری برای ساکنان محروم جنوب شهر فراهم آورد، امروزه این فضاها را به یکی از کانون‌های جرم‌خیز محله تبدیل نموده است.

ساختار فضایی محله از سه بخش متمایز تشکیل شده است: ۱- حوزه‌های فعالیتی فرامنطقه‌ای و شهری در پیرامون شمالی و شرقی و غربی. ۲- بافت مسکونی به همراه شبکه‌ای از گذرها و کانون‌ها (زیر بازارچه) در میانه. ۳- مجموعه پارک‌های هرندی، بهاران و شهید حقانی و کارکردهای خدماتی و عمومی (ورزشگاه، مرکز درمانی، واحدهای آموزشی و غیره) در لبه جنوبی و امتداد محور شوش. با توجه

تصویر ۲. موقعیت مجموعه پارک‌های محله صابون‌پزخانه تهران (منبع: شهرداری منطقه ۱۲ تهران، ۱۳۹۴)

تصویر ۴. نمایی از بوستان هرندی (منبع: نگارندگان)

تصویر ۳. نمایی از بوستان شهید حقانی (منبع: نگارندگان)

استفاده از پرسش‌نامه محقق ساخته بر اساس طیف لیکرت^{۱۶} ۵ گزینه‌ای، ادراک و ترجیح ساکنان از مؤلفه امنیت سنجیده می‌شود. تجزیه و تحلیل داده‌ها در چند مرحله انجام می‌گیرد.

۶- روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر به لحاظ هدف از نوع کاربردی و روش پژوهش، توصیفی پیمایشی^{۱۵} است. در این روش ابتدا با

پیش‌آزمون اولیه^{۱۷} که با مشارکت تعدادی از اساتید و کارشناسان رشته‌های معماری و شهرسازی انجام شد، پیش‌آزمون رسمی^{۱۸} با تعداد ۳۰ نمونه در بین ساکنان محله توزیع گردید. در گام بعدی، پرسشنامه‌ها با در نظر گرفتن دقت ۹۵٪ و سطح خطای ۰،۰۵، در بین ۲۰۰ نفر به عنوان نمونه مورد آزمون از ساکنان محله صابون‌پزخانه که به صورت تصادفی انتخاب شده‌اند، توزیع گردید و در نهایت داده‌های بدست آمده از آنها با استفاده از نرم افزار SPSS-22 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در پایان، شاخص‌های رویکرد CPTED با بهره‌گیری از تجزیه و تحلیل AHP، اولویت‌بندی شده و شاخص‌های امنیت و زیرشاخص‌های هر کدام به لحاظ اهمیت معرفی گردید که در ادامه ارائه می‌شود.

۷- تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش

۷-۱- آزمون فرضیه اصلی اول

بین ترجیح ساکنان از امنیت محیطی فضای پارک و میزان ادراک آنان از امنیت دریافتی تفاوت وجود دارد ($\mu E \neq$) (μP). برای آزمون این فرضیه از آزمون t برای نمونه‌های زوجی استفاده شده است.

جدول ۲: آزمون (t) دو نمونه‌ای زوجی برای فرضیه اصلی اول (منبع: نگارندگان)

میانگین اختلاف زوجی	انحراف معیار زوج	خطای استاندارد میانگین	اختلاف زوجی		اماره آزمون (t)	درجه آزادی (df)	سطح معناداری (sig)
			فاصله اطمینان ۹۵٪ اختلاف دو وزن	کران بالا			
۲،۱۳۰	۱،۲۹۷	۰،۰۹۲	کران بالا	کران پایین	۲۳،۲۳۰	۱۹۹	۰،۰۰

H₀: بین میزان انتظار و ادراک ساکنان از مؤلفه امنیت تفاوت وجود ندارد.
H₁: بین میزان انتظار و ادراک ساکنان از مؤلفه امنیت تفاوت وجود دارد.

براساس آنچه در طبق جدول ۲ مشاهده می‌شود، سطح معناداری کمتر از ۰،۰۵ است که می‌توان فرض برابری میانگین‌ها را رد کرد. از طرف دیگر با توجه به اینکه مقدار اماره آزمون t در سطح اطمینان ۹۵ درصد از مقدار t جدول توزیع t استودنت بیشتر است، می‌توان نتیجه گرفت که فرض H₁ تأیید می‌شود. یعنی بین ترجیح و ادراک ساکنان از امنیت محیطی فضای پارک، تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول ۳: آزمون فریدمن برای فرضیه اصلی دوم (منبع: نگارندگان)

N	۲۰۰
Chi-Square (χ^2)	۲۳۸،۷۳۵
df	۴
sig	۰،۰۰

H₀: میانگین رتبه‌ها در بین شاخص‌ها یکسان است.
H₁: میانگین رتبه‌ها در بین شاخص‌ها یکسان نیست.

ابتدا برای سنجش مؤلفه امنیت محیطی، داده‌های پرسشنامه‌های ادراک و ترجیح، به منظور تشخیص شکاف بین آنها، یک بار در شاخص‌ها و یک بار نیز در هر کدام از زیرشاخص‌ها بررسی می‌شود. در گام بعدی، داده‌های پرسشنامه AHP مورد ارزیابی قرار گرفته و براساس یافته‌های حاصل از آن، شاخص‌های پنج‌گانه CPTED و سپس زیرشاخص‌های هر کدام اولویت‌بندی می‌شوند که از نتیجه‌ی آن این گونه استنباط می‌شود که ساکنان، کدام یک از شاخص‌ها و عوامل آنها را برای بهبود وضع موجود و ارائه طرح‌های آتی، دارای اولویت و اهمیت بیشتری می‌دانند. پایائی کل پرسشنامه ادراک و ترجیح ساکنان با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ سنجش و تأیید می‌شود. این شاخص در پژوهش حاضر ۰،۸۳۱ محاسبه گردید که نشان‌دهنده این است که سؤالات از پایائی مناسبی برخوردار هستند. روائی پرسشنامه‌ها نیز با روش تحلیل روائی صوری، با بهره‌گیری از نظر اساتید و کارشناسان رشته معماری و شهرسازی مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. سپس پرسشنامه‌ها توزیع و داده‌ها گردآوری و تجزیه و تحلیل شده و با استفاده از اندازه‌گیری شکاف بین ترجیح و ادراک، کیفیت مؤلفه امنیت محیطی سنجیده می‌شود. پس از

۲-۷- آزمون فرضیه اصلی دوم

بین شاخص‌های رویکرد CPTED، از نظر اهمیت از دیدگاه ساکنان و تأثیر آنها تفاوت وجود دارد. به منظور آزمون فرضیه دوم و تعیین اولویت شاخص‌های رویکرد CPTED از دیدگاه ساکنان، از آزمون فریدمن استفاده شده است.

همانگونه که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، شاخص‌های نظارت و کنترل دسترسی از نظر پاسخ‌دهندگان دارای بیشترین اهمیت و شاخص‌های حمایت از فعالیت و مدیریت و نگهداری دارای کمترین اهمیت هستند.

جدول ۴: اولویت‌بندی ابعاد شاخص‌های رویکرد CPTED (منبع: نگارندگان)

شاخص‌های امنیت	میانگین رتبه (آزمون فریدمن)	اولویت‌بندی شاخص‌ها
کنترل دسترسی	۳,۱۷	۲
قلمروگرایی	۲,۹۴	۳
نظارت	۳,۹۴	۱
حمایت از فعالیت	۲,۴۲	۵
مدیریت و نگهداری	۲,۵۲	۴

۳-۳-۷- آزمون زیرفرضیه‌های پژوهش

برای آزمون تمامی فرضیه‌های فرعی پژوهش، از آزمون t دو نمونه‌ای زوجی استفاده شده است که نتایج نهایی آزمون این فرضیات، مطابق جدول ۵ است. با انجام آزمون

جدول ۵: نتایج آزمون فرضیه‌های فرعی (منبع: نگارندگان)

فرضیه نتایج آزمون	کنترل دسترسی	قلمروگرایی	نظارت	حمایت از فعالیت	مدیریت و نگهداری
اماره آزمون t	۱۶,۵۶۶	۱۸,۲۱۷	۱۱,۸۷۹	۲۰,۶۱۲	۲۴,۹۹۰
سطح معناداری (sig)	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰
نتیجه آزمون	پذیرش H_1	پذیرش H_1	پذیرش H_1	پذیرش H_1	پذیرش H_1

H_0 : بین میانگین انتظار و ادراک ساکنان از شاخص مورد نظر تفاوت وجود ندارد.

H_1 : بین میانگین انتظار و ادراک ساکنان از شاخص مورد نظر تفاوت وجود دارد.

H_0 : بین میانگین انتظار و ادراک ساکنان از شاخص مورد نظر تفاوت وجود ندارد.

H_1 : بین میانگین انتظار و ادراک ساکنان از شاخص مورد نظر تفاوت وجود دارد.

۴-۷- تعیین میزان شکاف در شاخص‌ها و زیرشاخص‌های

رویکرد CPTED

در جدول ۶ میانگین ترجیح، میانگین ادراک و شکاف مربوط به سؤالات هر کدام از شاخص‌های CPTED به تفکیک نشان داده شده است.

با توجه به جدول، در تمامی فرضیه‌ها، مقدار آزمون‌ها از مقدار t جدول توزیع t استودنت بیشتر است. لذا می‌توان نتیجه گرفت که فرض H_1 تأیید می‌شود. این بدان معنی است که بین ترجیح و ادراک ساکنان از امنیت محیطی فضای پارک‌های مورد مطالعه در تمامی شاخص‌ها، تفاوت وجود دارد.

جدول ۶: میزان شکاف شاخص‌های رویکرد CPTED (منبع: نگارندگان)

شاخص‌های CPTED	میانگین انتظارات	انحراف معیار	میانگین ادراکات	انحراف معیار	میزان شکاف
کنترل دسترسی	۴,۰۰	۰,۷۶۷	۲,۵۱	۱,۰۳۷	-۱,۴۹
قلمروگرایی	۴,۱۵	۰,۷۶۲	۲,۴۴	۱,۲۳۰	-۱,۷۱
نظارت	۴,۶۴	۰,۶۹۶	۲,۲۴	۱,۰۱۲	-۲,۴۰
حمایت از فعالیت	۴,۱۵	۰,۷۴۶	۲,۶۶	۱,۱۱۹	-۱,۴۹
مدیریت و نگهداری	۴,۰۸	۰,۸۱۴	۲,۱۳	۱,۱۱۲	-۱,۹۵

براساس این جدول، کمترین شکاف مربوط به شاخص کنترل دسترسی و حمایت از فعالیت و بیشترین شکاف مربوط به شاخص نظارت است.

جدول ۷: میانگین انتظارات، ادراکات و شکاف مربوط به زیرشاخص‌ها (منبع: نگارندگان)

شکاف	انحراف	میانگین	انحراف	میانگین	سؤالات	
Gap	معیار	ادراکات MP	معیار	انتظارات ME		
-۱,۱۰	۱,۱۹۴	۳,۳۲	۰,۷۴۵	۴,۴۲	ورودی‌های پارک تعریف شده هستند.	۱- کنترل دسترسی
-۱,۴۹	۱,۰۳۷	۲,۵۱	۰,۷۶۷	۴,۰۰	پارک دارای نگهداری است.	۲-
-۰,۱۷	۱,۰۵۴	۳,۴۳	۰,۷۳۱	۳,۶۰	مسیرهای حرکتی قابل پیش‌بینی هستند.	۳-
-۱,۷۱	۱,۲۳۰	۲,۴۴	۰,۷۶۲	۴,۱۵	به فضا احساس تعلق دارید.	۴-
-۱,۲۹	۱,۱۴۵	۱,۹۲	۰,۸۵۸	۳,۲۱	عرصه‌های مختلف پارک تعریف شده است.	۵- نظارت
-۱,۲۲	۱,۱۷۰	۲,۷۰	۰,۹۵۵	۳,۹۲	دارای علائم و نشانه‌گذاری است.	۶-
-۰,۷۷	۰,۹۱۲	۳,۱۴	۰,۷۸۴	۳,۹۱	محوطه‌سازی مناسبی دارد.	۷-
-۱,۰۴	۱,۱۱۶	۲,۶۰	۰,۹۴۷	۳,۶۴	در ساعات مختلف شبانه‌روز حضور افراد مشاهده می‌شود.	۸-
-۰,۴۰	۱,۲۴۶	۲,۸۱	۰,۸۵۸	۳,۲۱	نقاط غافلگیری در پارک وجود ندارد.	۹-
-۲,۴۰	۱,۰۱۲	۲,۲۴	۰,۶۹۶	۴,۶۴	نظارت طبیعی افراد بر پارک وجود دارد.	۱۰-
-۰,۵۴	۱,۱۷۷	۳,۰۴	۰,۸۴۱	۳,۵۸	نظارت رسمی توسط نگهبانی و پلیس وجود دارد.	۱۱-
-۰,۵۶	۱,۰۶۱	۳,۰۳	۰,۸۴۶	۳,۵۹	فضا دارای نورپردازی مناسب است.	۱۲-
-۱,۹۱	۰,۹۶۸	۱,۹۵	۰,۸۹۷	۳,۸۶	کاربری‌های جذاب افراد در پارک وجود دارد.	۱۳- حمایت از فعالیت
-۰,۸۵	۱,۰۴۳	۳,۲۶	۰,۹۰۹	۴,۱۱	کاربری پارک، فرامحله‌ای است.	۱۴-
-۱,۴۹	۱,۱۱۹	۲,۶۶	۰,۷۴۶	۴,۱۵	کاربری‌های شبانه‌روزی در پارک و فضاهای مجاور آن وجود دارد.	۱۵-
-۲,۳۲	۱,۱۷۴	۲,۰۶	۰,۶۳۸	۴,۳۸	پارک دارای فعالیت‌های سوء نمی‌باشد.	۱۶-
-۰,۳۷	۱,۳۳۹	۳,۴۳	۰,۹۸۴	۳,۸۰	به نظافت و تعمیر تجهیزات پارک رسیدگی می‌شود.	۱۷- مدیریت و نگهداری
-۱,۹۵	۱,۱۱۲	۲,۱۳	۰,۸۱۴	۴,۰۸	فضای پارک دارای زیبایی و منظرسازی مناسب است.	۱۸-

همان‌طور که در جدول ۷ مشاهده می‌گردد، کمترین شکاف به ترتیب مربوط به سؤال ۳ از شاخص «کنترل دسترسی» و سؤال ۱۷ از شاخص «مدیریت و نگهداری» است و بیشترین شکاف نیز به ترتیب مربوط به سؤال ۱۰ از شاخص «نظارت» و سؤال ۱۶ از شاخص «حمایت از فعالیت» است.

همان‌طور که در جدول ۷ مشاهده می‌گردد، کمترین شکاف به ترتیب مربوط به سؤال ۳ از شاخص «کنترل دسترسی» و سؤال ۱۷ از شاخص «مدیریت و نگهداری» است و بیشترین شکاف نیز به ترتیب مربوط به سؤال ۱۰ از شاخص «نظارت» و سؤال ۱۶ از شاخص «حمایت از فعالیت» است.

۷-۵- رتبه‌بندی زیرشاخص‌های رویکرد CPTED

برای رتبه‌بندی زیرشاخص‌ها از فرآیند تحلیل سلسله مراتبی استفاده می‌شود. در گام اول ماتریس مقایسات زوجی برای ۵ شاخص CPTED از طریق تقسیم رتبه میانگین شاخص‌ها (که از آزمون فریدمن به دست آمده است) بر یکدیگر تشکیل شده و ضرایب معیار برای شاخص‌های پنجگانه امنیت به دست آمد. در گام دوم ماتریس مقایسات زوجی برای مقایسه زیرشاخص‌های مربوط به هر شاخص، از

براساس جدول ۸، زیرشاخص‌های «زیبایی و منظرسازی» و «نظافت و تعمیرات تجهیزات» از شاخص «مدیریت و نگهداری» و زیرشاخص‌های «تعریف ورودی‌ها» و «وجود نگهبانی» از شاخص «کنترل دسترسی» در نهایت دارای بیشترین ضریب اهمیت نسبت به دیگر زیرشاخص‌ها شناخته شدند.

جدول ۸: ضریب شاخص‌ها و معیار مربوط به سؤالات هر شاخص و رتبه‌بندی آنها (منبع: نگارندگان)

رتبه در کل	ضریب اهمیت نهایی	رتبه در شاخص	ضریب معیار زیر شاخص	زیرشاخص	ضریب معیار شاخص	شاخص
۳	۰,۰۷۷	۱	۰,۳۶۷	تعریف ورودی		کنترل
۴	۰,۰۷۰	۲	۰,۳۳۲	وجود نگهداری	۰,۲۱۱	دسترسی
۷	۰,۰۶۳	۳	۰,۲۹۹	مسیر قابل پیش‌بینی و مشخص حرکتی		
۶	۰,۰۶۴	۱	۰,۳۲۸	احساس تعلق به فضا		
۱۴	۰,۰۳۰	۴	۰,۱۵۱	تعریف عرصه‌ها	۰,۱۹۶	قلمروگرایی
۸	۰,۰۵۱	۲	۰,۲۶۱	علایم و نشانه‌گذاری محیطی		
۹	۰,۰۵۰	۳	۰,۲۵۸	محوطه‌سازی		
۸	۰,۰۵۱	۲	۰,۱۹۵	تراکم شبانه‌روزی جمعیت		
۱۰	۰,۰۴۵	۵	۰,۱۷۲	نقاط غافلگیری		
۵	۰,۰۶۵	۱	۰,۲۴۸	نظارت طبیعی	۰,۲۶۲	نظارت
۹	۰,۰۵۰	۴	۰,۱۹۱	نظارت رسمی		
۹	۰,۰۵۰	۳	۰,۱۹۲	کیفیت نورپردازی		
۱۳	۰,۰۳۹	۴	۰,۲۳۴	کاربری جاذب فعالیت		
۱۲	۰,۰۴۲	۳	۰,۲۴۹	کاربری فرامحله‌ای	۰,۱۶۸	حمایت از فعالیت
۱۲	۰,۰۴۲	۲	۰,۲۵۱	کاربری شبانه‌روزی		
۱۱	۰,۰۴۴	۱	۰,۲۶۵	عدم سوء فعالیت		
۲	۰,۰۷۸	۲	۰,۴۸۲	نظافت و تعمیرات تجهیزات	۰,۱۶۱	مدیریت و نگهداری
۱	۰,۰۸۳	۱	۰,۵۱۸	زیبایی و منظرسازی		

۸- نتیجه‌گیری

تجهیزات» از شاخص «مدیریت و نگهداری» و زیرشاخص‌های «تعریف ورودی‌ها» و «وجود نگهداری» از شاخص «کنترل دسترسی»، در نهایت دارای بیشترین ضریب اهمیت نسبت به دیگر زیرشاخص‌ها شناخته شدند که تأیید کننده برداشت ادراکی اولیه و ظاهری از وضعیت منظر مجموعه پارک‌ها در نگاه استفاده‌کنندگان است. لذا به منظور بهبود وضع موجود و ارائه خدمات بهتر به ساکنان محله، توجه به مسئله کاهش شکاف‌ها باید در اولویت برنامه‌ریزی‌های آینده و سرمایه‌گذاری‌های مربوط به آن قرار گیرد و این اولویت‌بندی می‌تواند به عنوان مبنایی برای تعیین تقدم و تأخر برنامه ارتقای کیفیت در وضعیت پارک‌های موجود باشد و مسئولین ذی‌ربط با تأکید بر شاخص‌هایی که دارای اولویت بالاتری نسبت به سایرین هستند، توجه بیشتر و اثربخش‌تری را بدان معطوف دارند. در تصویر شماره ۵، ترتیب و اولویت شاخص‌ها و زیرشاخص‌های امنیت محیطی ارائه شده است. توجه نمودن به ترتیب مداخله در مؤلفه‌ها و اقدام برای بهبود شرایط، در کنار بررسی سالانه وضعیت موجود بدین روش، مفیدتر بوده و این مقایسه، اثربخشی بهبود کیفیت وضعیت پارک‌ها را بر مسئله امنیت محیطی بهتر نشان خواهد داد.

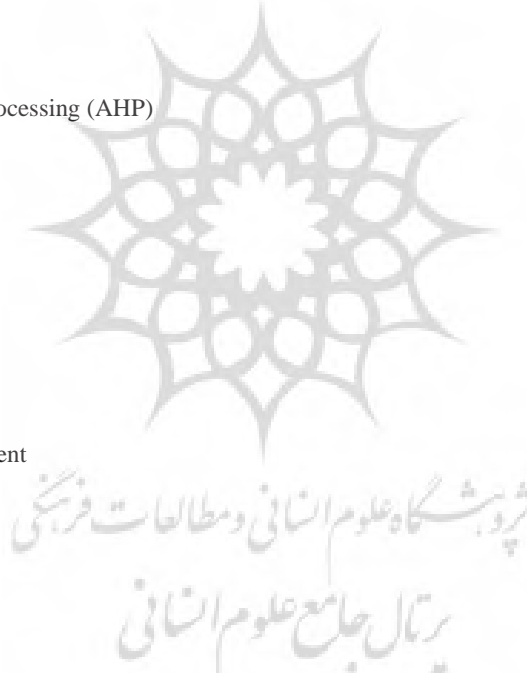
در هر پژوهش بررسی کیفیت خدمات ارائه شده، علاوه بر نیاز به دانستن وضعیت کنونی، برنامه‌ریزی برای بهبود وضعیت در آینده ضروری است. امری که در پژوهش حاضر با تأکید بر تأمین امنیت محیطی مجموعه پارک‌های محله صابونپزخانه تهران و در کنار تلاش برای قابلیت پاسخگویی به تمامی حالات ادراک انسانی مطرح شده در مدل «پلیارد» دنبال گردید. با توجه به نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها می‌توان این گونه بیان نمود که مجموعه پارک‌های مورد نظر، به لحاظ تأمین امنیت محیطی در تمامی شاخص‌ها دارای شکاف بوده و نتوانسته‌اند انتظار ساکنان و استفاده‌کنندگان را فراهم آورند و این امر زمینه عدم حضور افراد بالاجس زنان و کودکان را فراهم می‌آورد. در برخی از شاخص‌ها و زیرشاخص‌ها، ادراک ساکنان به انتظار آنها نزدیک‌تر و در برخی دیگر ادراک و انتظار آنان فاصله زیادی از یکدیگر دارند. همچنین نتایج نشان می‌دهد که در شاخص «نظارت» شاهد بیشترین شکاف و شاخص‌های «کنترل دسترسی» و «مدیریت و نگهداری» شاهد کمترین شکاف هستیم. از سویی دیگر، در اولویت‌بندی انجام شده میان تمامی زیرشاخص‌های رویکرد CPTED، مشاهده گردید که زیرشاخص‌های «زیبایی و منظرسازی» و «نظافت و تعمیرات

تصویر ۵. مدل نهایی پژوهش بر اساس بررسی شکاف میان ادراک و ترجیح استفاده‌کنندگان (منبع: نگارندگان)

پی نوشت

1. Analytical Hierarchy Processing (AHP)
2. Barbosa
3. Perception
4. Sense Perception
5. Recognition
6. Ittelson
7. Responsive Mode
8. Operational Mode
9. Inferential Mode
10. Territoriality
11. Surveillance
12. Access Control
13. Image/ Space Management
14. Activity Support
15. Survey
16. Likert Scale
17. Preliminary Pre-test
18. Formal Pre-test

فهرست منابع:

- الماسی فر، نینا و انصاری، مجتبی (۱۳۸۹). بررسی امنیت محیطی در پارک‌های منطقه‌ای به‌عنوان بخشی از فضاهای شهری از دیدگاه زنان بر پایه رویکرد CPTED (نمونه موردی: پارک ساعی)، مدیریت شهری، شماره ۲۵.
- پوراحمد، احمد؛ مهدی، علی و مهدیان بهمنمیری، معصومه (۱۳۹۲). امنیت فضاهای عمومی، بررسی سنجش سطح امنیت پارک‌های شهری در منطقه ۲ شهر قم، پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، شماره ۵.
- صالحی فرد، محمد (۱۳۸۲). شاخص‌های مکان‌یابی برای مراکز نگهداری افراد خاص و اثرهای آن در کاهش آسیب‌های اجتماعی. فصلنامه تأمین اجتماعی، ۱۴.
- عابدی، سبیده (۱۳۸۹). پارک شهری؛ فرصت مدنی یا تهدید جامعه؟ ملاحظات امنیت اجتماعی در پارک شهری. ماهنامه منظر، شماره ۱۰.
- غنی‌زاده، جهان‌آقا و کلانتری، محسن (۱۳۹۱). آسیب‌شناسی نظم و امنیت در پارک‌های شهر تهران با استفاده از اصول و راهبردهای پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی. پژوهش‌نامه نظم و امنیت انتظامی، سال پنجم، شماره ۱۹.
- کارمونا، متیو؛ هیت، تیم؛ اک، تنر و تیسدل، استیون (۲۰۰۳). مکان‌های عمومی، فضاهای شهری، ابعاد گوناگون طراحی شهری. ترجمه: فریبا قرائی و همکاران (۱۳۸۸). تهران: اداره انتشارات دانشگاه هنر.
- گلکار، کوروش (۱۳۹۰). آفرینش مکان‌های پایدار، تأملاتی در باب نظریه طراحی شهری. تهران: مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- گلی، علی (۱۳۹۰). زنان و امنیت در فضاهای عمومی شهری (مطالعه موردی: پارک آزادی شیراز)، مجله جامعه‌شناسی تاریخی، دوره سوم، شماره دوم.

- طرح منظر شهری محدوده میانی محله صابونپزخانه (گزارش اول) (۱۳۸۶). مهندسین مشاور باوند.
- مطلبی، قاسم (۱۳۸۰). روان‌شناسی محیطی، دانشی نو در خدمت معماری و طراحی شهری. هنرهای زیبا، شماره ۱۰، صص. ۶۷-۵۲.
- مک اندرو، فرانسیس تی (۱۹۹۳). روان‌شناسی محیطی. ترجمه: غلامرضا محمودی (۱۳۸۷). تهران: زریاف اصل.
- شهرداری منطقه ۱۲ شهر تهران، ۱۳۹۴.
- Barbosa O., Tratalos J., Armsworth P., Davies R., Fuller R., Pat J. & Gaston K. (2007). Who Benefits from Access to Green Space? A Case Study from Sheffield, *Landscape and Urban Planning Journal*, Vol. 85.
- Bennet T., Holloway K. & Farrington D. (2006). Does Neighborhood Watch Reduce Crime? A Systematic Review and Meta- analysis, *Journal of Experimental Criminology*, Vol. 2, pp. 437-458.
- Blakely E. & Synder M. (1997). *Fortress America Gated Communities In The United States*, Washington D. C, Brookings Institution Press.
- Brantingham P. & Brantingham P. (2005). Situational Crime Prevention as a Key Component in Embedded Crime Prevention, *Canadian Journal Of Criminology And Criminal Justice*, pp. 271-288.
- Cozens P., Saville G. & Hillier D. (2005). Crime Prevention Through Environmental Design (Cpted): A Review and Modern Bibliography, *Property Management*, Vol. 23, pp. 328-356.
- Crowe T. (2000). *Crime Prevention Through Envirinmental Design*, Stoneham, Butterworthworth Heineman: Massachusetts.
- Dantzker M. & Robinson D. (2002). *Perspectives on Crime Prevention a Capstone View*. (D. Robinson, Ed.) Inc: Policing And Crime Prevention United States.
- <http://region12.tehran.ir>. (1394). Retrieved from <http://region12.tehran.ir>
- Jacobs J. (1961). *The Death and Life of Great American Cities*, New York: Random House.
- May A. (1996). *Information Technology in Urban Planning*, London: Routledge.
- Nasar J. & Fisher B. (1993). Hot Spots of Fear and Crime: A Multi-method Investigation, *Journal of Environmental Psychology*, 1993, Vol. 13, pp. 187-206.
- Newman O. (1973). *Crime Prevention Through Urban Design Defensible Space*, New York, The Macmillan Company.
- Simons C. (2002). *The Evolution of Crime Prevention*. (D. Robinson, Ed.) United States: Policing And Crime Prevention, Pearson Education, Inc.
- Syarmila Hany H. (2008). *The Relationship Between Territorial Functioning and Victimisation, Fear of Crime, Neighbourhood Watch and Ethnic Relations: A Case Study of Subangjaya Housing Scheme School of Housing, Building and Planning, Malaysia: Penang, University Sains*.
- Welsh B. & Hoshi A. (2002). *Communities and Crime Prevention, Evidence-Based Crime Prevention*, New York: Routledge.